

Llengua catalana

El llibre **Llengua Catalana 5**, per al cinquè curs de primària, és una obra col·lectiva concebuda, dissenyada i creada al Departament d'Edicions Educatives de Grup Promotor / Santillana, dirigit per **Teresa Grence Ruiz** i **Pere Macià Arqué**.

En l'elaboració i l'edició ha participat l'equip següent:

Jordi Bosch
Meritxell Martí
Esther Vázquez

IL·LUSTRACIÓ
Jordi Baeza
Valentí Ponsa

EDICIÓ
Neus Nadal

DIRECCIÓ I COORDINACIÓ EDITORIAL DE PRIMÀRIA
Maite López-Sáez Rodríguez-Piñero

Les activitats d'aquest llibre no s'han de fer mai al llibre mateix.
Les taules, els esquemes i altres recursos que s'hi inclouen són models
perquè l'alumnat els traslladi a la llibreta.

Unitats		COMPETÈNCIA LECTORA	LÈXIC	GRAMÀTICA	ORTOGRAFIA
1	Comença l'aventura 6	• Text expositiu: <i>Així va començar tot...</i>	• La correcció i l'adequació del lèxic	• El nom (comú, propi, individual, col·lectiu, concret, abstracte)	• Les vocals O/U àtones
2	Com ets, realment? 22	• Narració: <i>Antibarbis</i>	• Sinònims i antònims	• L'adjectiu (variables i invariables, graus)	• Les vocals A/E àtones
Repàs de dues unitats					
3	Què li passa, al món? 40	• Narració: <i>Sarajevo</i>	• La polisèmia	• Els determinants quantitatius i indefinits	• Els plurals (plurals especials, paraules invariables)
4	Temps era temps... 56	• Text expositiu: <i>En temps dels romans</i>	• Les famílies de paraules	• Els pronoms forts i els pronoms febles	• La contracció i l'apostrofació
Repàs de dues unitats • Repàs trimestral • Cooperem. Mosaic de saviesa					
5	El preu just 78	• Text teatral: <i>El que fa el vell de casa sempre està bé</i>	• Els prefixos	• El verb: conjugació, temps i mode	• Els diftongs i els hiats
6	Bon profit! 94	• Text expositiu i text instructiu: <i>Alerta amb la pasta</i>	• Els sufixos	• El verb: formes simples, compostes i perifràstiques	• La dièresi
Repàs de dues unitats					
7	Bèsties 112	• Narració: <i>Intel·ligència animal</i>	• Els sufixos valoratius	• El verb: nombre i persona. Formes no personals	• L'accentuació
8	Clau de Sol 128	• Poesia: <i>Crida de l'orquestra</i>	• Les paraules compostes	• Tipus de verbs: atributius i predicatius	• Les consonants P/B, T/D, C/G a final de mot
Repàs de dues unitats • Repàs trimestral • Cooperem. Mapa dels talents					
9	Ens adaptem 150	• Reportatge: El fenomen de la migració	• Sentit propi i sentit figurat	• L'oració: subjecte i predicat	• Les consonants finals mudes
10	La cosa nostra 166	• Conte amb endevinalles i enigmes: <i>Qui l'encerta, l'endevina</i>	• Frases fetes i refranys	• El subjecte: nucli i complements	• Quant/quan, tant/tan, a/ha, i/hi, o/ho
Repàs de dues unitats					
11	Pescats per la xarxa 184	• Pàgina web: Una xarxa plena de llibres	• Els gentilicis	• El predicat: nucli i complements	• Signes de puntuació I (punt, coma, punt i coma)
12	Herois de tota mena 200	• Còmic: Operació Llibertat (De: <i>Jan i Trencapins – La rosa del desert</i>)	• Interjeccions i onomatopeies	• Connectors: preposicions i conjuncions	• Signes de puntuació II (punts suspensius, signes d'admiració i interrogació)
Repàs de dues unitats • Repàs trimestral • Cooperem. Diccionari de rareses					
Posem-ho en marxa! Una campanya solidària					

	ESCRIURE (Saber fer)	M'APASSIONA LLEGIR	EXPLOREM LA LITERATURA	ORATÒRIA
	• El resum		• Text literari	
	• La descripció de persones	• Literatura romàntica: Jane Austen		• Quan parlem davant dels altres
	• Carta al director		• Teatre	
	• La descripció de llocs	• Comèdia teatral: Molière	• Oratòria	• Sobre el paper o de viva veu
	• El text teatral		• Poesia	
	• El text instructiu	• El text poètic: Maria Mercè Marçal		• A qui li ha passat?
	• La faula		• Conte	
	• El text poètic	• El conte: Pere Calders		• Les paraules «far»
	• El text explicatiu		• Novel·la	
	• Els enigmes (endevinalles, xarades i jeroglífics)	• Novel·la de misteri: Agatha Christie		• Ment desperta, cos relaxat
	• La pàgina web		• Àlbum il·lustrat	
	• El llenguatge del còmic	• Àlbum il·lustrat: Xavier Salomó		• Les meves «crosses» de conferenciant

Competències

Treballaràs les competències al llarg de tot el llibre, especialment en les activitats i els apartats marcats amb aquestes icones.

Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

Competència social i ciutadana

Competència matemàtica

Competència artística i cultural

Competència d'aprendre a aprendre

Competència digital

Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria

Al final del llibre hi ha una taula que recull les competències bàsiques pròpies de l'àmbit lingüístic treballades al llibre.

Així és el meu llibre

El llibre **Llengua catalana 5** consta de 12 unitats agrupades en tres trimestres.

Totes les unitats comencen treballant la Dimensió de **comunicació oral** a partir d'una imatge i d'un conte narrat al CD.

A continuació hi ha una **lectura** amb les corresponents activitats de **comprensió lectora** per potenciar aquesta dimensió.

 Observem i comentem

Mira bé la fotografia i respon

- En quin entorn se situa la protagonista de la imatge? Què fa? Quin creus que és el seu objectiu?
- Per a què creus que serveixen els estris que porta?
- Has vist mai algú realitzant aquesta activitat? Explica què penses quan ho veus.
- Quines altres activitats podries realitzar en un espai com aquest?

Comparteix amb els companys

- Quines qualitats creus que hauria de reunir qualsevol persona que vol realitzar un esport com aquest? Parla'n amb els companys i feu una llista raonant la vostra tria.
- En quines situacions tens la sensació de viure una autèntica aventura? Comenteu-ho entre tots.
- Creus que, en segons quins moments, és bo prendre riscos? Exposla teva opinió i escolta la dels companys.

 Escolla l'audiolò i respon

- Quin d'ells és favorable als horaris organitzats que es tenen durant el curs?
- Els tres tenen responsabilitats a l'escola, quines?
- Per què l'hort escolar del curs anterior va ser un desastre?
- Una bona idea ajuda a fer el tomb a la truita. Explica-la.
- Quina situació personal fa néixer aquesta iniciativa?
- Exposa els avantatges que té la proposta per a tots els que hi intervenen.

Compartim:

- Us agradaria dur a terme alguna iniciativa com la que es planteja en l'audició per connectar amb el barri de l'escola? Feu propostes originals i valoreu-ne els avantatges i els inconvenients.

3

Valorem l'audiolò

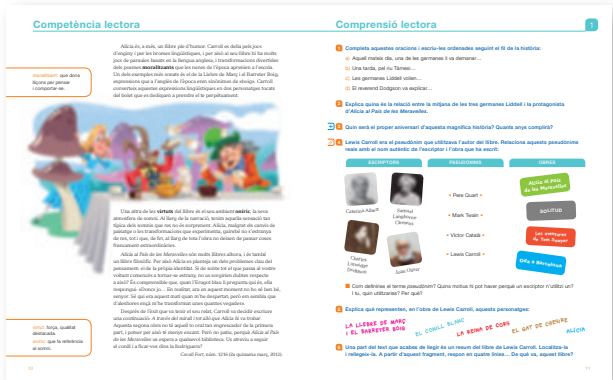
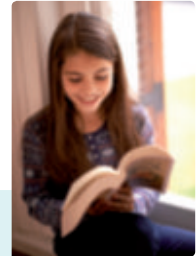
- Com explicaries la manera de ser que mostren els protagonistes en aquesta situació?

- Alguna de les responsabilitats esmentades es porta a terme també a la teva escola?
- Quina altra alternativa proposaries per fer funcionar l'hort de l'escola si aquesta no rutlla?

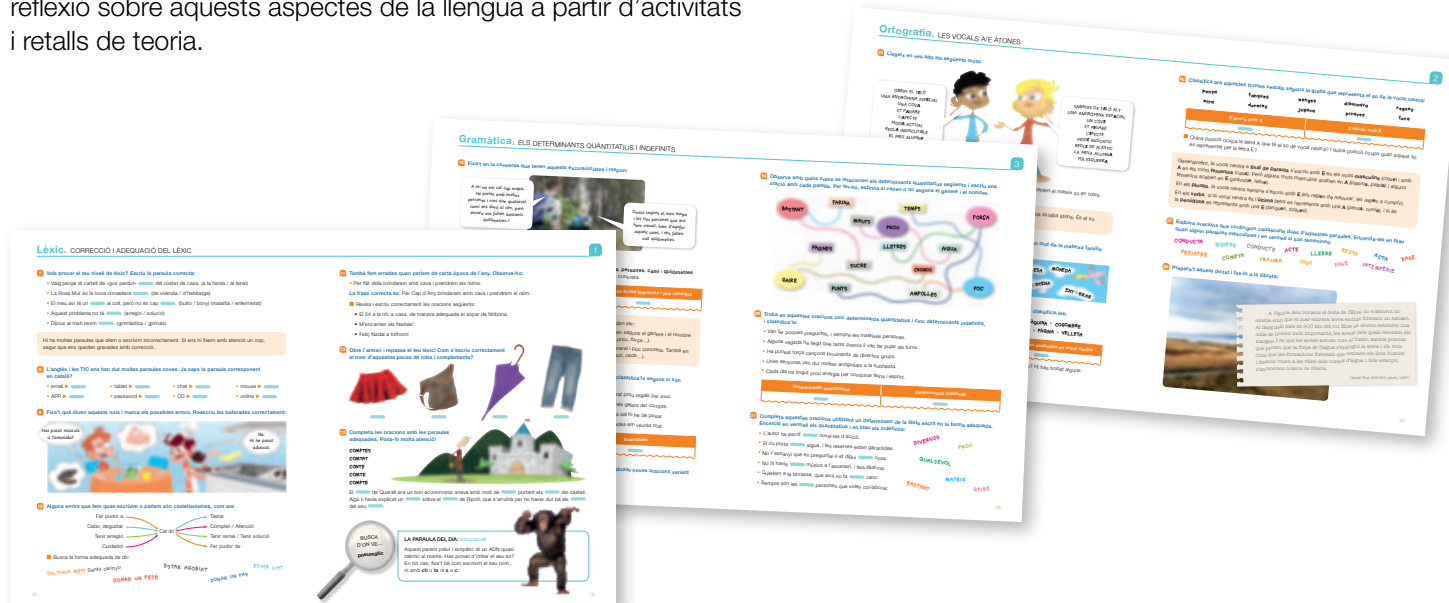
El resum

- On podries trobar amb facilitat un exemple de resum escrit?
- En quines situacions és útil expressar-se de forma resumida?

Un resum expressa breument el contingut principal d'un text o la idea d'un autor de manera ordenada. Al final d'aquesta unitat hauràs treballat com s'elabora un resum i demostraràs que **saps fer-ne** un.

Els continguts de **Lèxic**, **Gramàtica** i **Ortografia** centren la reflexió sobre aquests aspectes de la llengua a partir d'activitats i retalls de teoria.

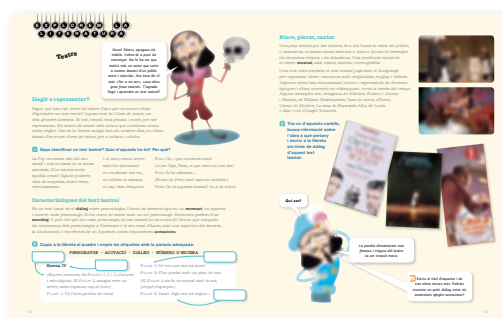
Cada dues unitats, alternadament, hi ha tres programes per treballar la dimensió de comunicació oral i la dimensió literària.

- A les unitats senars hi ha animació a la lectura a partir de textos i autors clàssics:

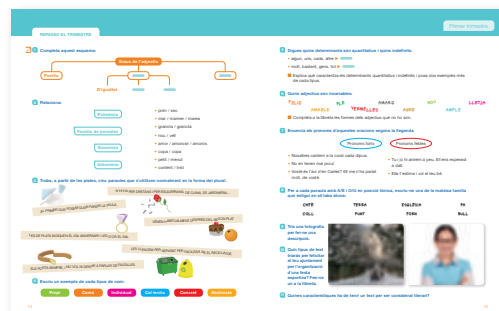
M'apassiona llegir. I estratègies d'expressió oral: **Oratòria.**

- A les unitats parells hi ha una iniciació a la literatura: **Explorem la literatura.**

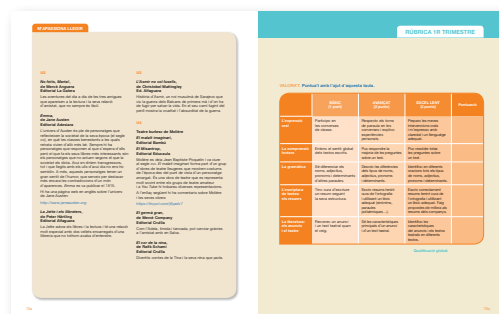
La dimensió expressió escrita es continua treballant i consolidant a les pàgines **Saber Fer.**

Per reforçar l'aprenentatge, cada dues unitats hi ha un **repàs** dels continguts compresos, i cada quatre, un repàs trimestral.

Dins el bloc de continguts trimestrals, a més del repàs, hi ha un projecte de **treball cooperatiu** relacionat amb aspectes de la llengua, les dades bibliogràfiques de les lectures proposades i una **Rúbrica** per tal que els alumnes puguin avaluar-vos els coneixements adquirits.

Realitat augmentada

A diverses unitats del llibre trobaràs imatges, acompanyades amb la icona , que podràs visualitzar en realitat augmentada per mitjà de mòbils, tauletes o ordinadors. Per fer-ho, et caldrà l'aplicatiu **AR Santillana**, que es pot descarregar tant a Google Play com a Apple Store .

Observem i comentem

Mira bé la fotografia i respon:

- En quin entorn se situa la protagonista de la imatge? Què fa? Quin creus que és el seu objectiu?
- Per a què creus que serveixen els estris que porta?
- Has vist mai algú duent a terme aquesta activitat? Explica què penses quan ho veus.
- Quines altres activitats podries fer en un espai com aquest?

Comparteix amb els companys:

- Quines qualitats creus que hauria de reunir qualsevol persona que vol realitzar un esport com aquest? Parla'n amb els companys i feu una llista raonant la vostra tria.
- En quines situacions tens la sensació de viure una autèntica aventura? Comenteu-ho entre tots.
- Creus que, en segons quins moments, és bo prendre riscos? Exposar la teva opinió i escolta la dels companys.

Escolta l'audició i respon:

- Quins són els protagonistes d'aquest diàleg?
- Quin d'ells és favorable als horaris organitzats que es tenen durant el curs?
- Tots tres tenen responsabilitats a l'escola, quines?
- Per què l'hort escolar del curs anterior va ser un desastre?
- Una bona idea ajuda a fer el tomb a la truita. Explica-la.
- Quina situació personal fa néixer aquesta iniciativa?
- Exposar els avantatges que té la proposta per a tots els que hi intervenen.

Valorem l'audició:

- Com explicaries la manera de ser que mostren els protagonistes en aquesta situació?
- Alguna de les responsabilitats esmentades es porta a terme també a la teva escola?
- Quina altra alternativa proposaries per fer funcionar l'hort de l'escola si aquesta no rutlla?

Compartim:

- Quin és el teu repte, aquest curs que comença? I, en comú, quin és el repte que tots els companys us podeu plantejar?
- Com col·laboreu en el funcionament de l'escola? Explica les responsabilitats que teniu i com les gestioneu.
- • Us agradaria dur a terme alguna iniciativa com la que es planteja a l'audició per connectar amb el barri de l'escola? Feu propostes originals i valoreu-ne els avantatges i els inconvenients.

SABER FER

El resum

- On podries trobar amb facilitat un exemple de resum escrit?
- En quines situacions és útil expressar-se de forma resumida?

Un resum expressa breument el contingut principal d'un text o la idea d'un autor de manera ordenada. Al final d'aquesta unitat hauràs treballat com s'elabora un resum i demostraràs que **saps fer-ne** un.

Així va començar tot...

Una plàcida tarda anglesa de 1862, una barca de rems lliscava pel riu Tàmesi amb cinc tripulants: dos reverends d'Oxford i les tres germanes Liddell. Les nenes demanaven sense parar que se'ls expliqués un conte, i el reverend Dodgson, que aquell dia estava particularment inspirat, els va explicar una història completament delirant i d'allò més entretinguda. Tant, que la mitjana de les tres li va demanar aquell mateix dia que la posés per escrit.

I tot això, us preguntareu, què té a veure amb *Alícia al País de les Meravelles*? Doncs bé, el reverend Charles Lutwidge Dodgson (1832-1898) era l'home que s'amagava rere el pseudònim de Lewis Carroll. Alice Liddell, la mitjana de les tres germanes, era la nena que va donar nom a la protagonista del relat. I aquella tarda era la del 4 de juliol de 1862, dia en què *Alícia al País de les Meravelles* (*Alice in Wonderland*) va néixer per fascinar els lectors de totes les edats. Perquè la bona literatura juvenil és aquella que podem continuar llegint, amb igual plaer, un cop ens hem fet grans.

Si obriu *Alícia* per la primera pàgina trobareu la protagonista asseguda a l'herba, enmig del camp. Al seu costat, la seva germana llegeix un llibre sense dibuixos, i l'*Alícia* s'avorreix, s'avorreix mortalment. De sobte, un conill molt esverat passa pel seu davant dient «Òndia, òndia, arribaré massa tard!», i just després consulta l'hora al seu rellotge de butxaca! Acte seguit entra dins una llogriguera, i la nena, que s'ha aixecat d'un bot per seguir-lo, s'hi fica darrere. Així és com l'*Alícia* es troba caient per un forat profundíssim i acaba aterrant al País de les Meravelles. Allà entreveurà, a través d'una petita porta, un jardí de somni, tot ple de flors. Però passaran molts capítols abans no pugui arribar-hi, perquè pel mig el seu cos es farà gran (i petit altra vegada), parlarà amb un Erugot blau que fuma amb un **narguil**, haurà de suportar tres **excèntrics** amics que viuen perpètuament a l'hora del te, i un bebè es convertirà en porquet als seus braços... Un cop arribi al desitjat jardí, s'haurà de veure amb una temible reina que, per menys que res, **vocifera**: «Que li tallin el cap!».

narguil: aparell per fumar tabac, amb un tub llarg flexible, en què el fum travessa aigua perfumada.

excèntric: estrany per la seva manera de ser.

vociferar: parlar a grans crits.

No obstant això, la narració de Carroll és molt lluny de ser un tou de ximpleries i de bromes lingüístiques posades l'una darrere l'altra. Les **insòlites** situacions del País de les Meravelles ens parlen del món real. Per exemple, molts dels personatges es corresponen amb tipus de caràcters que podem trobar al nostre dia a dia: el conill blanc seria una persona insegura; la Reina de Cors, algú tan **pagat de si mateix** que no s'adona del que passa al seu voltant. Per la seva banda, l'Alícia és força inconscient del que fa, i podríem dir sense por d'exagerar que és una nena finolis. En realitat, la manera d'actuar de la protagonista és el resultat de l'educació que ha rebut, perquè el que aprenem de petits condiciona el nostre caràcter i la nostra manera de veure el món. A l'època d'Alícia, en l'estricta societat anglesa del segle XIX, les nenes rebien una educació diferent de la dels nens, i se les preparava per al matrimoni i les tasques de la llar.

insòlit: desacostumat, extraordinari.

pagar-se d'un mateix: ser molt vanitós, molt orgullós.

Després de modificar el relat original, l'any 1865 el reverend Dodgson va publicar l'obra que nosaltres coneixem. És una història divertida i trepidant que deixa veure l'interès del seu autor (professor de matemàtiques a la universitat d'Oxford) pel camp de la lògica. En efecte, les lleis de la lògica hi apareixen contínuament, però tractant-se del País de les Meravelles, les trobem sempre a l'inrevés. Potser el cas més divertit és el del Gat de Cheshire. Oi que és ben normal que els gats no somriuguin? Doncs al País de les Meravelles trobem, no un gat sense somriure, sinó un somriure sense gat. També hi ha, com als contes tradicionals, animals que parlen i les figures del rei i la reina. Ara bé, aquí els reis són **monarques**... d'una baralla de cartes!

monarca: que governa un territori per herència i per a tota la vida.

Competència lectora

moralitzant: que dona lliçons per pensar i comportar-se.

Àlícia és, a més, un llibre ple d'humor. Carroll es delia pels jocs d'enginy i per les bromes lingüístiques, i per això al seu llibre hi ha molts jocs de paraules basats en la llengua anglesa, i transformacions divertides dels poemes **moralitzants** que les nenes de l'època aprenien a l'escola. Un dels exemples més sonats és el de la Llebre de Març i el Barreter Boig, expressions que a l'anglès de l'època eren sinònimes de «boig». Carroll converteix aquestes expressions lingüístiques en dos personatges tocats del bolet que es dediquen a prendre el te perpètuament.

Una altra de les **virtuts** del llibre és el seu ambient **oníric**, la seva atmosfera de somni. Al llarg de la narració, tenim aquella sensació tan típica dels somnis que res no és sorprenent. L'Àlícia, malgrat els canvis de paisatge o les transformacions que experimenta, gairebé no s'estranya de res, tot i que, de fet, al llarg de tota l'obra no deixen de passar coses francament extraordinàries.

Àlícia al País de les Meravelles són molts llibres alhora, i és també un llibre filosòfic. Per això l'Àlícia es planteja un dels problemes clau del pensament: el de la pròpia identitat. Si de sobte tot el que passa al vostre voltant comencés a tornar-se estrany, no us sorgirien dubtes respecte a això? És comprensible que, quan l'Erugot blau li pregunta qui és, ella respongui: «Doncs jo... En realitat, ara en aquest moment no ho sé ben bé, senyor. Sé qui era aquest matí quan m'he despertat; però em sembla que d'aleshores ençà m'he transformat unes quantes vegades».

Després de l'èxit que va tenir el seu relat, Carroll va decidir escriure una continuació: *A través del mirall i tot allò que Àlícia hi va trobar*. Aquesta segona obra no té aquell to oral tan engrescador de la primera part, i potser per això té menys encant. Però no patiu, perquè *Àlícia al País de les Meravelles* us espera a qualsevol biblioteca. Us atreviu a seguir el conill i a ficar-vos dins la llodriguera?

virtut: força, qualitat destacada.

oníric: que fa referència al somni.

Cavall Fort, núm. 1216 (2a quinzena març, 2013).

1 Completa aquestes oracions i escriu-les ordenades seguint el fil de la història:

- a) Aquell mateix dia, una de les germanes li va demanar...
- b) Una tarda, pel riu Tàmesi...
- c) Les germanes Liddell volien...
- d) El reverend Dodgson va explicar...

2 Explica quina és la relació entre la mitjana de les tres germanes Liddell i la protagonista d'*Alicia al País de les Meravelles*.

+ 3 Quin serà el proper aniversari d'aquesta magnífica història? Quants anys complirà?

✍ 4 Lewis Carroll era el pseudònim que utilitzava l'autor del llibre. Relaciona aquests pseudònims reals amb el nom autèntic de l'escriptor i l'obra que ha escrit:

ESCRITORS	PSEUDÒNIMS	OBRES
 Caterina Albert	• Pere Quart •	
 Samuel Langhorne Clemens	• Mark Twain •	
 Charles Lutwidge Dodgson	• Víctor Català •	
 Joan Oliver	• Lewis Carroll •	

■ Com definiries el terme *pseudònim*? Quins motius hi pot haver perquè un escriptor n'utilitzi un? I tu, quin utilitzaries? Per què?

5 Explica què representen, en l'obra de Lewis Carroll, aquests personatges:

LA LLEBRE DE MARÇ
I EL BARRETER BOIG

EL CONILL BLANC

LA REINA DE CORS

EL GAT DE CHESHIRE

ALÍCIA

6 Una part del text que acabes de llegir és un resum del llibre de Lewis Carroll. Localitza-la i rellegeix-la. A partir d'aquest fragment, respon en quatre línies... De què va, aquest llibre?

Lèxic. CORRECCIÓ I ADEQUACIÓ DEL LÈXIC

7 Vols provar el teu nivell de lèxic? Escriu la paraula correcta:

- Vaig penjar el cartell de «gos perdut» _____ del costat de casa. (a la farola / al fanal)
- La Rosa Mur és la nova consellera _____. (de vivenda / d'habitatge)
- El meu avi té un _____ al coll, però no és cap _____. (bulto / bony) (malaltia / enfermetat)
- Aquest problema no té _____. (arreglo / solució)
- Dijous al matí tenim _____. (gimnàstica / gimnàs)

Hi ha moltes paraules que diem o escrivim incorrectament. Si ens hi fixem amb atenció un cop, segur que ens queden gravades amb correcció.

8 L'anglès i les TIC ens han dut moltes paraules noves. Ja saps la paraula corresponent en català?

• email ► _____	• tablet ► _____	• chat ► _____	• mouse ► _____
• APP ► _____	• password ► _____	• CD ► _____	• online ► _____

9 Fixa't què diuen aquests nois i marca els possibles errors. Reescriu les bafarades correctament:

10 Alguns errors que fem quan escrivim o parlem són castellanismes, com ara:

■ Busca la forma adequada de dir:

FALTARIA MÉS!

DONAR UN PETÓ

ESTAR AGOBIAT

DONAR UN PAS

ESTAR LIAT

11 També fem errades quan parlem d'algunes èpoques. Observa-ho:

- Per Nit Vella brindarem amb cava i prendrem els raïms.

La frase correcta és: Per Cap d'Any brindarem amb cava i prendrem el raïm.

■ Revisa i escriu correctament les oracions següents:

- El 24 a la nit, a casa, celebrarem el sopar de Nitbona.
- M'encanten els Nadals!
- Felig Nadal a tothom!

12 Obre l'armari i repassa el teu lèxic! Com s'escriu correctament el nom d'aquestes peces de roba i complements?

13 Completa les oracions amb les paraules adequades. Posa-hi molta atenció!

COMPTES
COMTAT
CONTE
COMTE
COMPTE

El _____ de Queralt era un bon economista: anava amb molt de _____ portant els _____ del castell. Algú li havia explicat un _____ sobre el _____ de Ripoll, que s'arruïnà per no haver dut bé els _____ del seu _____.

BUSCA
D'ON VE...
pneumàtic

LA PARAULA DEL DIA: **ximpanzé**

Aquest parent pelut i simpàtic té un ADN quasi idèntic al nostre. Has provat d'imitar el seu so? En tot cas, fixa't bé com escrivim el seu nom, ni amb **ch** o **tx** ni **s** o **c**.

14 Llegeix el text i utilitza els mots destacats per resoldre les qüestions següents:

I es dona per fi el tret de sortida a la marató de **Barcelona**! Cada **esportista** enfila els primers metres ple d'energia. Alguns representen un **equip**, altres corren per afició, però tota la gent comparteix la **il·lusió** per l'esport. I és que fer esport és a l'abast de qualsevol persona: unes **vambes**, la roba adequada i... a córrer per la **ciutat** s'ha dit! En Sandro Garmentia, el corredor que va guanyar l'any passat, explicava així l'experiència al nostre micròfon...

- Fa referència a un indret qualsevol.
- Fa referència a un indret concret.
- Es refereix només a un element.
- Es refereix a un conjunt d'elements.
- Esmenta un element que es pot tocar.
- Esmenta sentiments o emocions.

Els noms serveixen per anomenar persones, animals o coses. N'hi ha de diversos tipus:

- Els **noms comuns** fan referència a qualsevol persona, animal o cosa sense especificar (*corredor*), mentre que els **noms propis** identifiquen un element concret, diferenciant-lo dels altres (*Sandro*).
- Els **noms individuals** es refereixen només a un sol element (*persona*), mentre que els **noms col·lectius** es refereixen a un conjunt d'elements (*gent*).

15 Classifica els següents noms segons si són comuns o propis. Escriu per a cada nom comú un de propi que s'hi pugui relacionar i a l'inrevés. Observa l'exemple:

FUTBOLISTA POLÍTIC CANIGÓ DORAEMON
JOANA RASPALL SERRALADA MADONNA
CONTINENT RIU TORTOSA

Comú	Propi
país	<i>Luxemburg</i>

Propi	Comú
Barbanegra	<i>pirata</i>

16 Observa aquestes imatges i escriu per a cadascuna un nom individual i un de col·lectiu:

- Els **noms concrets** esmenten elements que es poden percebre amb els sentits (*veure, oler...*). Per exemple: *flor*. I els **noms abstractes** esmenten sentiments, emocions... Per exemple: *bellesa*.

17 A partir de les següents emoticones, anota un nom concret i un d'abstracte. Per exemple: *cor (concret) - amor (abstracte)*.

18 Escriu el nom concret que falta i anota el nom abstracte al qual fa referència cada situació:

- Fa que mai no et sentis sol, perquè sempre tindràs un [] al teu costat. ▶ []
- M'agafa quan penso en aquell [] tan horrible que apareixia a la pel·lícula. ▶ []
- La sento quan veig que viu en una [] tan espectacular, i no ho puc evitar. ▶ []
- En Jaume en fa quan juga a [], perquè s'amaga l'as sota la cuixa. ▶ []

19 Completa aquestes oracions amb un nom individual, col·lectiu, comú, propi, concret o abstracte. Encercla els noms que has escrit segons la llegenda:

Individual

Col·lectiu

Comú

Propi

Concret

Abstracte

- El [] de la Xènia es diu [] i és un petaner.
- El [] és de treballar tant i descansar poc.
- La [] de participar en una causa solidària és immensa.
- Els membres de la [] Clau de Sol van fer un concert entre els [] de la fageda.
- He de portar el [] al taller, que costa molt d'arrencar al matí.
- Mare, pare i filla formaven una [] molt ben avinguda.
- En Pau era l' [] que representava l'alumnat al Consell Escolar.
- Busca les paraules que no entenguis al [].
- Els [] de la tripulació van manifestar-se a la coberta del vaixell més llarg de tota la [].

Ortografia. LES VOCALS O/U ÀTONES

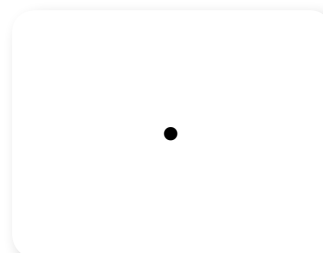
- 20 Observa les imatges i completa la paraula que representen, pensant que a cada parella hi falta una O i una U. Per fer-ho, fixa't en les paraules de sota:

F♦LLET

F♦LLET

P♦NTET

P♦NTET

♦LLADA

♦LLADA

ULL PUNT

FOLL OLLA

PONT FULL

- Quina relació tenen les paraules de colors amb les que has completat? De quina forma t'han ajudat a triar una opció?

- 21 Busca una paraula de la mateixa família de les següents en què el so de la O o de la U estigui en posició tònica. Fixa't en l'exemple i completa:

FUMEJAR ► FUM F♦RTALESA P♦RUC ESTERN♦DAR
P♦NXAR D♦NAR P♦SAREM S♦PERA

En alguns parlars, les vocals **O** i **U** sonen **U** quan es troben en síl·laba àtona (*cacau* - *núvol*).

Quan aquest so U apareix a l'interior d'una paraula, per saber si s'ha d'escriure **O** o **U**, cal buscar una paraula de la mateixa família en què la vocal estigui en una síl·laba tònica (*FOC* - *FOGUERA*).

- 22 Classifica aquests mots:

AUTO • LAPSUS • CANTO • DONATIU • TEXTOS • PORUS • AMADEU • LLUÇOS • PORXO • CALDO
PEÑO • PASSOS • ESBARJO • SARAU • CACTUS • PEIXOS • DORMO • DINOU • TIPUS • PENSO

S'escriuen amb O			S'escriuen amb U	
Fan el plural amb -OS	Acaben en -O	Són la 1a persona del singular del present d'indicatiu	Acaben en -AU, -EU, -IU, -OU	Són invariables acabats en -US

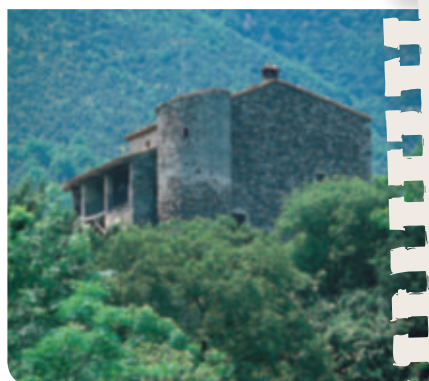
S'escriu amb **O** la primera persona del present d'indicatiu (*truco, salto*), els plurals que es formen afegint -os (*guixos, frescos*) i molts noms i adjectius que acaben en aquesta vocal (*borratxo, romesco*).

S'escriuen amb **U** les paraules que acaben en -au, -eu, -iu, -ou (*Arnau, hebreu, adhesiu, Masnou*) i els mots invariables acabats en -us (*lapsus, tètanus*).

23 Com acaben tots els mots que corresponen a les il·lustracions? Escriu-ne els noms.

24 Prepara't aquest dictat i fes-lo a la llibreta:

L'amo del restaurant diu que dormo a la palla, i que sóc un trasto. És un individu gasiu, un tipus que es creu qui sap què perquè un dia va guanyar un trofeu d'alta volada amb un gelat de cacau amb eucaliptus que serveixo a quatre gats. M'hi esforço, jo, us ho prometo, però ja en tinc dinou, i no vull dur cada dia la sopera ni fer de forner. Ho deixo. El meu somni és tenir una masia amb un porxo, cuidar pomeres i criar pollets. Seré tot un professional!

25 Escriu una oració utilitzant la primera persona del singular del present d'indicatiu d'aquests verbs:

Saltar

Posar

Esprémer

Servir

26 Practica el que has treballat a través d'aquest enllaç farcit d'activitats de tota mena: <http://enxaneta.info/activitats/o-u/8/15>.

El resum

Un resum és un text curt que recull i exposa breument les idees principals d'un altre text més extens. Les idees principals aporten la informació més important de l'escrit. Es pot llegir com un text amb sentit, perquè no és la simple còpia de les paraules originals. Tampoc no conté opinions personals de qui l'escriu, ni referències directes al text que s'està resumint.

Utilitzem el resum en molts àmbits diferents: és una tècnica d'estudi que ajuda a comprendre millor el que volem aprendre i també per conèixer l'argument d'una pel·lícula, d'una obra de teatre o d'un llibre que volem llegir.

Resum:

Una nena de vuit anys té un do increïble: cada vegada que s'enfada, el seu Dit Màgic llança càstigs sorprenents i transforma les persones en animals. Això és el que els va passar als Gregg, els seus veïns, a qui va apuntar amb el dit i es van convertir en ànecs!

Resum:

L'Unai és un nen de 10 anys que, durant més d'un any, comparteix amb la seva família una experiència vital única viatjant arreu del món. El seu pare, fotògraf de natura, té la missió de buscar 7 animals en perill d'extinció per fotografiar-los.

→ Planifica el teu treball

27 Llegeix aquest text i observa les idees principals destacades al primer paràgraf:

La patatera prové de l'Amèrica del Sud, i va ser importada pels conqueridors espanyols. La **patata és un tubercle**, és a dir, un òrgan subterrani de la patatera (*Solanum tuberosum*) que li serveix de reserva d'aliments. **A la tardor**, quan la part aèria de la planta es mor, **el tubercle sobreviu sota terra**. I **a la primavera**, quan torna el bon temps, **comença a produir brots que es convertiran en una nova patatera** i que **s'alimentaran de les reserves d'aigua i midó de la patata**. Podríem dir, doncs, que les patates són el rebost de la patatera, que un cop hagi crescut produirà noves patates per sobreviure a l'hivern següent.

Els historiadors creuen que no va ser fins a finals del segle XVI, cent anys més tard de l'arribada de Colom al Nou Món, que es van començar a cultivar al sud d'Europa. Però al principi no van tenir gaire èxit. I és que, durant molt de temps, la patata es cultivava sobretot com a menjar per als animals de granja i només les famílies més pobres en menjaven.

- 28** Prenent com a model la selecció del primer paràgraf, fes una llista de les idees principals del segon a la llibreta.

- 29** Llegeix el resum del primer paràgraf i respon a les preguntes:

La patatera prové de l'Amèrica del Sud. La patata és un tubercle que a la tardor sobreviu sota terra, i a la primavera produeix brots que s'alimenten de les reserves d'aigua i midó de la patata i que es convertiran en una nova planta.

- Hi apareixen totes les idees assenyalades al primer text?
- Estan escrites literalment o es transformen per donar sentit al nou text?

- 30** A partir de les idees que has assenyalat, redacta el resum del segon paràgraf.

→ **Elabora el teu guió**

- 31** Redacta ara tu el resum d'aquest text. Per fer-ho, assenjala-hi les idees principals i escriu-les amb les teves paraules, de manera que el nou text sigui fàcilment comprensible:

Ni els grecs ni els romans no coneixien el sucre. Tampoc, és clar, els humans de la prehistòria. Durant milers i milers d'anys, homes i dones van endolcir el menjar amb mel. Aquest és un producte fabricat per les abelles a partir del pol·len de les flors.

Els prehistòrics anaven a recollir la mel dels ruscs de les abelles pujant amb cordes als arbres i la recollien en un cistell. Generalment, les dones recollien la mel. Intrèpides, s'enfrontaven a uns insectes que es defensaven tot picant-les.

Més endavant, els pobles ibers van inventar ruscs artificials que serveixen perquè les abelles dipositin fàcilment la mel i aquesta es pugui recollir millor, que estigui més a l'abast de la gent. No eren casetes de fusta com els d'avui, sinó tubs de ceràmica apilats.

→ **Comparteix el resultat**

- 32** Intercanvia el teu resum amb el d'un company o companya. Valora amb un comentari la selecció de les idees principals, la brevetat del text i la claredat de la redacció.

Font textos: Adaptacions de *Cavall Fort 1269 i 1099*.

Un anunci és literatura?

Agafa el primer paper escrit que tinguis a mà i llegeix-lo: és un text literari? Si has respost que sí o que no, vol dir que saps què és la «literatura». Tot i així, en farem un repàs no fos cas que confonguessis un manual d'instruccions amb una novel·la!

Escriure per gaudir

Què és la literatura? Es podria resumir com un text que està escrit per fer gaudir amb la seva lectura. Això fa diferent un conte, un poema o una obra de teatre de, per exemple, una llista de la compra, un diccionari o una recepta de cuina.

La literatura, tanmateix, va molt més enllà de la diversió. Pretén que el lector senti emocions i es faci preguntes. Un text literari ens fa viatjar en l'espai i el temps.

1 Llegeix aquests dos textos i fixa't bé en com són de diferents.

El bulldog anglès és una raça de gos originària de les Illes Britàniques. Té el pèl curt i de color sorra, i és baix i ample de complexió, amb un aspecte fort i corpulent, amb un cap gros.

Que és trista la vida d'un bulldog! No diré ésser tan lleig, perquè es pot ésser molt lleig tot i no essent bulldog. Però tenir tantes dents, tanta força i tant de mal geni, i no poder bellugar una pota que l'amo no ho vulgui (...).

CARLES RIBA, «Sis Joans»

■ Quin dels dos et sembla un text literari? Per què?

Com és el llenguatge literari?

És un llenguatge juganer, que busca i remena entre les paraules per trobar aquelles que sonin millor, que rimin, que cridin l'atenció. Això sí, hi ha tantes formes d'escriure com persones, perquè cada escriptor té el seu **estil**.

2 Llegeix aquestes oracions i marca les que et semblin literàries:

- Quan obris l'ordinador, recorda que la contrasenya és «Odissea 2017».
- ROVELLÓ: –Ai, quina por que tinc! Jo vull tornar a casa!
- Per al cap de setmana s'esperen pluges torrencials.
- Llavors, Guifré va començar a córrer cap al castell, sense mirar enrere.
- Ser o no ser, aquesta és la qüestió.
- D'aquí setanta metres, giri a l'esquerra, després continuï recte.

En vers i en prosa

Sí, i se'n diuen **gèneres**. Classifiquem la literatura en tres grans grups: teatre, poesia i narrativa.

El **teatre** és un text basat en els diàlegs entre personatges. Tot i que és un gènere escrit per ser representat en un escenari, també podem gaudir de la seva lectura.

La **poesia** té especial cura de les paraules que fa servir, perquè busca una sonoritat especial. Sovint, no sempre, hi ha paraules que rimen, i de vegades també hi ha un ritme provocat pel nombre de síl·labes (la mètrica).

La **narrativa** és el gènere més llegit. Són històries de ficció –tot i que de vegades estiguin basades en fets reals– que ens fan vibrar, riure, patir, emocionar-nos... Hi ha narracions curtes (conte, relat) i llargues (novel·la).

3 Busca, si no en recordes cap, i escriu unes línies de cada gènere.

Un gènere molt «llegit»: el llenguatge publicitari

Potser no ens n'adonem, però cada dia llegim un munt de textos, els textos publicitaris. Penjats a les parets, en fulletons o en pantalles, aquests textos tenen molt en comú amb el llenguatge literari.

L'eslògan publicitari també tria bé les paraules, amb fórmules que rimin o siguin fàcils de recordar, com per exemple: «Pensa diferent», «Torna a casa per Nadal», «Des de sempre i per sempre».

4 Busca eslògans d'anuncis i copia'n uns quants a la llibreta. T'animes a inventar-ne un?

Qui soc?

Vaig escriure una de les novel·les més llegides de la història de la literatura, protagonitzada per una nena que entra en un món estrany, màgic i... meravellós.

Investiga de quina novel·la es tracta i anomena quatre dels personatges que hi apareixen. En què destaca cadascun?

